

SPOROČILO OB SVETOVNEM DNEVU VARNOSTI HRANE 2021

Peter Raspor^{1*}, Bojan Butinar², Bety Breznik³; Matjaž Guček^{4*}, Mojca Jevšnik⁵, Janez Podobnik^{6*}, Janez Posedi⁷, Sonja Smole - Možina^{1**}

1 Univerza v Ljubljani – upokojen

2 Znanstveno-raziskovalno središče Koper

3 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Republika Slovenija

4 Uprava Republike Slovenije za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin

5 Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta

6 ECPD Ljubljana

7 Univerza v Ljubljani, Veterinarska fakulteta

8 Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta

*Organizatorji okrogle mize

I PROLOG

Svetovni dan varnosti hrane je bil letos organiziran tretjič, in sicer 7. junija 2021 v Državnem svetu Republike Slovenije, še vedno v ozračju ukrepov, povezanih z epidemijo covid-19 v Republiki Sloveniji. V osnovnem poslanstvu je sledil napotilu Združenih narodov, ki poziva k udeležanju varnosti živil in prehranjevanja s sloganom »Varna hrana za zdrav jutrišnji dan«. Z napotilom, ki pravi:

1. Zagotovite varno hrano
2. Pridelujete in predelujete varno hrano
3. Ohranite hrano varno
4. Vedite, kaj je varna hrana
5. Združujte se za varnost hrane

Navajajte kot:

Raspor P et al. Sporočilo ob svetovnem dnevu hrane 2021. Javno zdravje 2021; 05: 1–7.

Prispelo:

26. 6. 2021

Sprejeto:

26. 6. 2021

Korespondenca:

raspor2013@gmail.com

Obenem pa pozivajo k aktivnostim ključne dejavnike vzdolž živilsko prehranske oskrbovalne verige:

1. Vlade morajo zagotoviti varno in kakovostno hrano za vse
2. Kmetijstvo in proizvajalci hrane morajo sprejeti/upoštevati dobre prakse
3. Nosilci dejavnosti se morajo prepričati, da je hrana varna
4. Potrošniki se morajo (na)učiti kaj je varna in zdrava hrana
5. Za varno hrano in dobro zdravje je potrebno sodelovanje vseh!

Članek je licenciran pod pogoji Creative Commons Attribution 4.0 International licence. (CC-BY licenca). The article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC-BY license).

Konferenco so v prostorih Državnega sveta RS organizirali Uprava za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) Republike Slovenije in Evropska mreža deklaracije za hrano, tehnologijo, prehrano in zdravje. Pobudnik in predsednik programskega odbora, zaslužni profesor Peter Raspor, in generalni direktor UVHVVR, Matjaž Guček, sta v nevhvaležnih razmerah odpiranja družbe uspela zagotoviti aktualen program in njegovo izpeljavo z vso podporo Državnega sveta RS in predsednika Alojza Kovšce.

2 OKOLIŠČINE

V sporočilu preteklih dveh let smo zapisali, da varnost hrane v 21. stoletju predstavlja izziv vsem deležnikom, t. j. nosilcem živilske dejavnosti (NŽD) in potrošnikom, da v vseh stopnjah pridelave, predelave in distribucije zagotavljajo ustrezne ukrepe z aktivnostmi, ki zagotovijo družbi in vsakemu posamezniku dostop do varne hrane in njenega uživanja. Izkušnja s pandemijo covid-19 nas je še globlje soočila z resnostjo izzivov. Predsedujoči so na različne načine ilustrirali okoliščine leta 2020/21. Breznik in Butinar sta usmerila pozornost na sam termin »Varna hrana« oziroma »Varnost hrane« in opozorila na terminološko-prevodno dihotomijo izvorne »Food safety«. Hiter pregled objav, ki definirajo sintagmo Varnost hrane/Varna hrana namreč pokaže, da je le-ta bolj kot ne definirana s terminom varnost, ki poseže v polje hrane. Tako jo Wilcock in sod. (2004) definirajo kot nasprotje prehranskega tveganja, McGrath (2018) kot skupek vseh postopkov, ki skrbijo za njeno varnost, Leib in Pollans (2019) kot varnost hrane, ki je obogatena še – inter alia – s tveganji od zibke do groba (angl. cradle-to-grave) in končno definicija iz Robson in sod. (2021), ki povzame definicijo Organizacije za hrano in kmetijstvo (FAO), ko varnost hrane definira kot »zagotovilo, da hrana ne bo škodovala potrošniku, ko je pripravljena in zaužita v skladu z njeno predvideno uporabo«.

3 PORAJAJOČA SE VPRAŠANJA IN IZZIVI

Glede na zapleteno situacijo, ki je posledica epidemije covid-19 v državi, je bilo primerno pozvati ključne institucije, ki sodelujejo v procesu ugotavljanja varnosti živil s strokovnim znanjem in analitiko na področju mikrobioloških, kemijskih, biokemijskih, fizikalnih in fizičnih tveganj v vseh stopnjah živilsko prehranske oskrbovalne verige, da delujejo skladno z usmeritvami UVHVVR. Skladno s tem so si sekcije in predavanja logično sledili z vodenjem in usmerjanjem predsedujočih, ki so avtorji tega prispevka. Avtorji iz izbranih institucij so bili pozvani, naj razmislijo in se posvetijo vprašanjem, ki so pomembna za doseganje visoke stopnje varnosti živil.

Vsi avtorji so bili soočeni s štirimi izhodiščnimi vprašanji, na katera so razvili stališča in poglede. Ta vprašanja so bila postavljena v krog relevantnih institucij, ki redno sodelujejo z UVHVVR.

Prav ti ključni laboratoriji na zadevnem področju omogočajo udejanjanje varnosti v vsakdanjem življenju ljudi in delu vseh deležnikov od njive do mize.

Zato se avtorji iz izbranih institucij v svojih prispevkih osredotočajo na naslednje pomembne elemente:

- Kaj delajo in nudijo na področju analitike živil in ostalih aktivnosti – tudi raziskovalnih – da bi bila živila varna?
- Kaj bi lahko še dodali v nabor pogodbenih aktivnosti med svojo institucijo in UVHVVR in bi povečalo stopnjo varnosti?
- Na kaj so najbolj ponosni v vseh teh letih od sprejema Uredbe 178/2002?
- Kaj pogrešajo na področju obvladovanja tveganj/področja varnosti živil v Republiki Sloveniji?

Prva sekcija na dogodku Svetovnega dne varne hrane je bila namenjena pregledu aktualnih dogodkov pandemije covid-19 na področju uradnega nadzora UVHVVR, vlogi Evropske agencije za varnost hrane (EFSA) in vplivu pandemije na medicinsko in sorodne stroke.

Generalni Direktor Uprave RS za varno hrano veterinarstvo in varstvo rastlin (UVHVVR), Matjaž Guček, je povzel, kako UVHVVR izvaja naloge uradnega nadzora na področju varnosti, kakovosti in označevanja živil, varnosti in kakovosti krme, uporabe materialov, namenjenih za stik z živali in nadzor na področju živalskih stranskih proizvodov in opozoril, da so zaradi spremenjenih razmer, ki so nastale kot posledica epidemije covid-19, morali ustrezno prilagoditi obseg in postopke uradnega nadzora ter drugih uradnih dejavnosti. Ključni izziv za UVHVVR v času epidemije covid-19 je bil zagotovitev predpisanih pregledov, ki so omogočili, da so nosilci dejavnosti lahko nemoteno opravljali potrebne aktivnosti in tako ohranjali svoje poslovanje in s tem zmanjšali negativni vpliv epidemije na prehranske preskrbovalne tokove. V času epidemije je bilo potrebno zagotoviti izvajanje nujnih pregledov ob pojavu škodljivih organizmov, pojavu zoonoz in boleznih živali. Na področju živil so bile aktivnosti UVHVVR usmerjene predvsem v obravnavo vseh primerov pojava nevarnih živil, o katerih je bila UVHVVR obveščena preko sistema EU RASFF, s strani izvajalcev dejavnosti oziroma na podlagi rezultatov uradnega vzorčenja, ki je v okrnjeni obliki potekalo tudi v času epidemije. Poleg tega je UVHVVR zagotavljala svojo polno odzivnost tudi v primeru vseh vrst prijav, vključno s prijavi s področja dobrobiti živali. UVHVVR je izvajala tudi nadzor nad izvajanjem ukrepov za preprečevanje širjenja okužbe s covidom-19 pri izvajalcih dejavnosti, ki spadajo v njeno delovno področje. Poudaril je, da na UVHVVR ocenjujejo vpliv epidemije covid-19 na uradni nadzor kot zmeren in da učinki ne bodo imeli dolgotrajnih posledic. Kljub temu je epidemija jasno pokazala določene pomanjkljivosti sistema. Kot navaja Guček nujno

potrebujemo vzpostavitev načrtov ravnanja, ki bodo urejali zagotavljanje ustreznega števila osebja za uradni nadzor, da bo mogoče v takšnih in podobnih primerih zagotoviti stabilno delovanje sistemov, ki spadajo v delokrog UVHVVR in so hkrati del kritične infrastrukture. Guček je izpostavil, da bi bilo v fazi, ko se epidemija umirja, smotrno izkoristiti tudi izkušnje drugih držav in z izmenjavo informacij med nadzornimi organi omogočiti čim bolj učinkovit prenos dobrih praks (Guček, 2021).

Kontaktna točka EFSA je predstavila delovanje Evropske agencije za varnost hrane, ki v času pandemije covid-19 pozorno spremlja znanstveno literaturo v zvezi z možno vlogo živil pri prenosu SARS-CoV-2 na človeka. Urška Bolha je izpostavila, da do sedaj še ni bilo nobenih dokazov, da bi bila hrana vir ali možna pot prenosa SARS-CoV-2. Nosilci živilske dejavnosti bi morali skrbno uporabljati enaka načela in postopke, ki že obstajajo v EU, za zagotavljanje varne pridelave hrane. Na kratko je orisala tudi aktivnosti in pomen Codex Alimentarius. Izpostavila je, da so zdravi delavci in spoštovanje dobrih higienskih praks v vseh fazah pridelave, predelave in manipulacije s hrano ključni za zaščito pred vsemi biološkimi tveganji, ki povzročajo okužbe s hrano (Bolha, 2021).

Izr. prof. dr. Miroslav Petrovec je kot direktor Inštituta za mikrobiologijo in imunologijo, retrospektivno predstavil vpliv pandemije covid-19 na področju zdravstva, ki se je zelo široko zarezala v medicino in sorodne stroke. Izpostavil je dejstvo, da je v sodobnem času pandemija covid-19 edina pandemija, s katero sta se globalno uveljavila klasična epidemiološka ukrepa kot sta karantena in izolacija, s katerima se državljani v tem stoletju še nismo srečali. Kot navaja Petrovec, je javnost te ukrepe po svetu in tudi pri nas pogosto izenačevala ter povezovala s političnimi in ne z zdravstvenimi ukrepi. Osnovne dejavnosti zdravstva na primarnem in sekundarnem nivoju so bile prisiljene svoje dejavnosti ustaviti ali nadaljevati delo pod strogo omejujočimi pogoji. Vse to je povzročilo zelo neenakomerno delovno obremenitev, ki se je že v začetku pandemije pokazala kot breme za zaposlene, tako v klinični kot laboratorijski medicini. Na Inštitutu za mikrobiologijo in imunologijo Medicinske fakultete v Ljubljani so molekularno diagnostiko virusa SARS-CoV-2 uvedli že v januarju 2020. Po njegovih besedah je pandemija covid-19 sprožila številne spremembe. Običajno organiziranost je zamenjalo 24-urno delo vse dni v letu, število dnevno sprejetih vzorcev v mikrobiološko diagnostiko pa se je izjemno povečalo. Večina zdravstvene dejavnosti v Sloveniji in svetu se je soočila z vrsto novosti in izzivov. Posebnost pandemije covid-19 je z laboratorijskega vidika v tem, da se do danes ni za nobeno drugo nalezljivo bolezen uporabila najsodobnejša molekularna

diagnostika v tako velikem obsegu. Gre za zahtevo po visokih standardih, usposobljenosti in nadzoru ter zahtevo po hitrosti glede izvedbe preiskav. Ob tem je bila najbolj izpostavljena časovna komponenta, saj je bilo zaradi epidemioloških ukrepov potrebno laboratorijsko testirati ne samo klinične, ampak tudi epidemiološko povezane primere za namen karantene in osamitve, v nadaljevanju pandemije pa tudi kot pogoj za potovanja v tujino. Vse to je v svetovnem merilu povzročilo splošno pomanjkanje potrebnih materialov in reagentov ter izgorelost osebja, tako v laboratorijski kot klinični medicini. Vse to je vodilo v probleme glede nedostopnosti reagentov, pripomočkov, osebja in laboratorijske opreme. Zaradi obsega pandemije je bila dobava vsega potrebnega materiala globalno ogrožena. Pritisk pandemije je povzročil nenadzorovano razširitev mikrobiološke diagnostike, kar je po navedbah Petrovca povzročilo veliko škodo virološki in mikrobiološki stroki, ki pri sprejemanju odločitev nikjer na svetu zaradi izjemne situacije ni mogla uveljaviti svojih strokovnih zahtev in standardov. Diagnostika je bila zaradi pandemije razširjena na številne izvajalce, ki niso bili ustrezno usposobljeni niti za predanalitični del (odvzem vzorca), niti za analitični del (izvajanje molekularnih in antigenskih testiranj). Petrovec kritično ugotavlja, da bo pandemija covid-19 v globalnem merilu zagotovo postala zgodovinski mejnik in učni primer ukrepanja za vse morebitne bodoče pandemije (Petrovec, 2021).

Druga sekcija je bila namenjena predstavitvi aktivnosti različnih/ključnih inštitucij, ki v Sloveniji delujejo kot pomoč in podpora pri zagotavljanju varne hrane in so velikokrat nehote tudi prezrte oziroma se jim ne posveča dovolj pozornosti. V sekciji so svoje prispevke predstavili predstavniki inštitucij, ki imajo koncesijske pogodbe z UVHVVR in potrebne akreditacije na zadevnih področjih povezanih z varnostjo živil.

V prispevkih so bile predstavljene glavne aktivnosti, uspehi in pobude/izzivi za nadaljevanje s posameznih strokovnih področij (analitika ostankov fitofarmaceutskih sredstev, zdravja rastlin ter biološko in kemijsko varnostjo živil in krme). Dr. Helena Baša Česnik je predstavila glavno aktivnost KIS-a na področju varne hrane, to je analitiko ostankov fitofarmaceutskih sredstev v različnih vzorcih (krma, med, cvetni prah). V medu ugotavljajo tudi ostanke kemičnih sredstev za zatiranje varoze. Analizirajo tudi vzorce vina na ostanke fungicidov, kjer pa na nivoju EU še niso določene maksimalno dovoljene količine ostankov fungicidov v tem matriksu (Baša Česnik in sod, 2021).

Dr. Tanja Dreó je kot predstavnica Nacionalnega inštituta za biologijo, ki vključuje tudi Morsko biološko postajo Piran, povedala, da se ukvarjajo predvsem z

diagnostiko povzročiteljev bolezni rastlin, določanjem škodljivih organizmov v okoljskih vzorcih vode in zemlje ter pregledom toksičnih vrst fitoplanktona na školjčičih. V prihodnosti pričakujejo pospešen razvoj in uvajanje generičnih metod visoko-zmogljivostnega sekveniranja (HTS), ter pomoč pri vzgoji sort zdravih rastlin, odpornih na podnebne spremembe (Dreo, 2021).

Dr. Matjaž Ocepek je poudaril, da je varnost hrane neločljivo povezana z zdravjem ljudi, zato si prizadevajo, da bi epidemiološko spremljanje bakterijskih zoonoz razširili tudi na več povzročiteljev in izolate iz živali in živil primerjali z izolati iz ljudi. Izpostavil pa je tudi problematiko označevanja živil, predvsem z vidika izvora/porekla surovin ter dobrobiti živali, ki postaja vedno bolj aktualna (Ocepek s sod., 2021).

Iz predstavitev je bilo zaznati, da so raziskovalne inštitucije neločljivo povezane z zagotavljanjem varne hrane, saj vsaka na svojem strokovnem področju izvaja naloge laboratorijske analitike/diagnostike, upravlja s tveganji, izvaja različne raziskovalne projekte in s tem pomaga odločevalcem/politikom pri preventivi, obvladovanju, učinkovitem ukrepanju ter načrtovanju politike na področju varne hrane. Izrazila se je potreba/iniciativa o pripravi ustrezne zakonodaje, ki bo podlaga za povezovanje in sodelovanje vseh raziskovalnih inštitucij, kot imamo že uspešen primer pri sodelovanju med odločevalci/tvorci politike na področju delovanja sistema varne hrane. Čas epidemije covid-19 je pokazal, da je tudi na tem področju izjemno pomembna hitra reakcija na dane razmere, dovolj razpoložljivih sredstev in usposobljenega kadra, ter povezovanje med inštitucijami. Naloga države je, da zagotavlja dovolj sredstev, tako za tekoče opravljanje nalog, kot tudi za razvoj novih metod, sledenje znanstvenim dosežkom in vpeljavi le-teh v prakso. Samo tako bomo/bodo imeli potrošniki zagotovilo, da celoten sistem področja varne hrane deluje tako v vsakdanji, kot tudi v izrednih situacijah.

Popoldanska sekcija se je nadaljevala s predstavitvami nadaljnjih treh slovenskih strokovno-raziskovalnih institucij, ki pod okriljem UVHVVR delujejo tudi na področju rutinske diagnostike in/ali razvoja in raziskav fizikalno-kemijskih in mikrobioloških tveganj za varnost in kakovost živil, kakor tudi odkrivanja prisotnosti alergenov in drugih onesnaževal, pa tudi namernih potvorb živil oz. goljufivih praks z namenom povečanja dobička, kar pa lahko ogrozi varnost izdelkov. Pri svojem delu predstavljeni laboratoriji razvijajo visoko specializiranost (npr. Laboratorij Inštituta za oljkarstvo (IZO) ZRS Koper na področju ugotavljanja kakovosti in pristnosti ter potvorb oljčnega olja). Strokovno in

raziskovalno dejavnost laboratorija IZO, ki je nacionalni referenčni laboratorij (NRL) za ugotavljanje skladnosti oljčnega olja na področju kemijskega in senzoričnega preskušanja oljčnega olja, je predstavila njena utemeljiteljica in dolgoletna vodja dr. Milena Bučar-Miklavčič. Poudarila je pomen strokovne specializiranosti laboratorijev na eni strani, ter povezovanje in močnejše sodelovanje vseh deležnikov pri oblikovanju in izvajanju sistemskih ukrepov na drugi strani (Bučar-Miklavčič in sod., 2021).

Dr. Benjamin Zorko je predstavil delo Inštituta »Jožef Stefan« na področju varne hrane. Inštitut že desetletja zagotavlja certificirane analitske metode ugotavljanja vsebnosti onesnažil v živilih, stopnje onesnaženosti živil in razvoj novih metod in pristopov za ugotavljanje porekla živil. Podrobneje je bilo predstavljeno delo na področju meritev stabilnih izotopov v vzorcih živil, ki jih uporabljajo pri preverjanju pravilnega označevanja geografskega porekla živil ter meritve radioaktivnosti v vzorcih živil. Na področju analiz obsevanih živil si želijo razširiti pogodbeno sodelovanje z UVHVVR (Zorko in sod., 2021)

Vesna Viher Hrženjak je predstavila delovanje Nacionalnega laboratorija za zdravje, okolje in hrano (NLZOH) na področju varnih živil. Gre za osrednji in največji slovenski javnozdravstveni laboratorij, ki med svoje strateške dejavnosti uvršča tudi zagotavljanje varnosti živil in krme v vseh fazah od pridelave in predelave, do distribucije in končne porabe. Izvajajo številne analize in raziskave na različnih področjih zagotavljanja varnih živil, med drugim so s strani Ministrstva za zdravje imenovani tudi kot nacionalni referenčni laboratorij (NRL) za preiskovanje materialov, ki prihajajo v stik z živilom (Viher Hrženjak in sod., 2021). Poleg uspešnega dela na svojih specializiranih področjih so predstavitve in diskusija izpostavile tudi nekatere ključne probleme. Pogojujejo jih predvsem majhnost slovenskega prostora, npr. zagotavljanje konkurenčnosti, nepristranskosti ter trajno vzdrževanje oz. financiranje akreditiranih in referenčnih laboratorijev. To vključuje tudi vsakoletna obsežna in analitsko zahtevna mednarodna medlaboratorijska testiranja in presoje na številnih analitskih področjih, ki jih zahteva izrazita multidisciplinarnost področja zagotavljanja varnosti živil. Vse naštetu pa je nujen pogoj za strokovno izvajanje nalog in nadaljnji razvoj laboratorijev ter njihove nepogrešljive vloge pri stalnem zagotavljanju varnosti živil na trgu. To še posebej izrazito pokažejo krizna obdobja, kot je bila nedavna epidemija covid-19.

Povzetek okrogle mize** z naslovom: Vpliv globalnega trga s hrano na percepcijo potrošnikov z vidika varnosti živil

V sklopu aktivnosti konference ob Svetovnem dnevu varne hrane je potekala tudi okrogla miza, na kateri so sodelovali vidni predstavniki zadevnega področja naslednjih inštitucij: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP), Biotehniške fakultete, Univerze v Ljubljani, Trgovinske zbornice Slovenije, Zveze potrošnikov Slovenije, Gospodarske zbornice Slovenije in Kmetijsko-gozdarske zbornice Slovenije.

1) MKGP, kot kreator politike in odločevalec na tem področju z različnimi aktivnostmi in ukrepi Skupne kmetijske politike, spodbuja slovenske potrošnike, da se odločajo za nakup živil, ki so lokalno pridelana oziroma so slovenskega izvora. Tako se tudi ohranja življenje na podeželju, naravna in kulturna krajina ter odpirajo nova delovna mesta. V načrtu za okrevanje in odpornost, ki ga je Vlada posredovala Evropski komisiji, je zastopan tudi vidik varnosti hrane. Prav tako se posveča velika pozornost tudi zmanjšanju zavržkov hrane ter urejanje tega področja, ki je prav tako velik izziv za vse deležnike. Vedno pomembnejše je, da imajo kupci oziroma potrošniki moč in znanje, da bodo pri izbiri blaga iz potrošniških polic ravnali odgovorno.

2) Praksa izkazuje, da potrošniki bolj dvomijo v živila, ki se jih prideluje ali proizvaja tudi v Sloveniji in manj v "eksotična" živila, ki jih v Sloveniji ne proizvajamo. Opaža se, da potrošniki enačijo kakovost živil z njihovo varnostjo, kar pa ni prav. Vsa živila, ki so na trgu, morajo biti varna, a se pri široki izbiri izdelkov pojavijo tudi razlike v kakovosti. Korona pandemija je povzročila tudi spremenjene vzorce nakupovanja, kjer postaja spletno nakupovanje, tudi živil, vedno pogostejše. Prav tako se ugotavlja, da se je več kupovalo tudi direktno od kmeta/proizvajalca.

3) Ugotavlja se, da državne institucije v času epidemije covid-19 v okviru številnih in tekočih informiranj glede varnosti hrane niso posredovale specifičnih informacij na tem zelo pomembnem področju. Tudi zato se je aktivno vključevala Zveza potrošnikov Slovenije, ki je opravljala primerjalne teste živil, tako z vidika varnosti, kot tudi z vidika kakovosti.

4) Slovensko trgovstvo se zaveda, da je soočanje z globalnim trgom neizogibno. Ob tem pa podpira, da se v Sloveniji dviguje tako zavedanje o pomenu samooskrbe, kot tudi sama prehranska samooskrba. Dvig samooskrbe na vseh področjih mora biti prioriteta nacionalne politike. Slovenski potrošnik

postaja vedno bolj osveščen, racionalen in izobražen, zato je pripravljen tudi več plačati za kakovostno lokalno pridelano hrano. Opaža se, da je na artiklih preveč označb/informacij, nekatere označbe na živilih so prezapletene, zato jih potrošniki tudi slabo ali pa sploh ne razumejo.

5) Agroživilski sektor v Sloveniji pridobiva na pomenu. V ospredje prihaja nujnost partnerskega sodelovanja ter povezovanja med vsemi akterji agroživilske verige. Tudi v sektorju gostinstva je v povezavi s področjem varne hrane treba omeniti kulinariko oziroma gastronomijo, saj se Slovenija ponaša tudi z nazivom Evropska gastronomska regija 2021.

6) Vsaka hrana, ki je dostopna potrošniku, mora biti varna. Vprašanje njene kakovosti predstavlja drugi vidik. Čim krajše so prehranske verige, tem boljša je kakovost živila in zmanjša se možnost za nekatera tveganja. Glede na kakovost v Sloveniji pridelane hrane so za kmeta odkupne cene prenizke. Ne smemo pa pozabiti na izobraževalni sistem, saj je prenos znanja ključen dejavnik tudi na tem področju. Nenazadnje je zelo pomembno, da bo področje agroživilstva bolj atraktivno za srednješolsko in univerzitetno izobraževanje.

Zaključna misel:

Udeleženci okrogle mize so bili angažirani, motivirani in na posameznih področjih tudi vsebinsko polemični. V svojih nastopih so iskali rešitve, dobre prakse in modele, ki bodo slovenskemu kmetijsko-živilskemu sektorju dale možnosti za obstoj in tudi odpirale/podpirale uspešno prihodnost.

Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021 se je kljub težavam s pandemijo potrdila kot odlična priložnost, da se na enem mestu srečajo tako predstavniki države/ministrstev/potrošnikov, pridelovalcev-kmetov, živilsko-predelovalne industrije, trgovcev in akademskih institucij. To pa dodatno potrjuje strateški pomen vseh družbenih podsistemov, ki so povezani s hrano in njeno varnostjo. Zelo pomembno vlogo imajo mediji.

4 EPILOG

Kaj pogrešamo na področju obvladovanja varnosti živil v Republiki Sloveniji?

Avtorji in razpravljavci ugotavljajo, da je potrebno razmisliti o razširitvi nalog uradnega nadzora in s tem dosego nivoja, ki ga laboratoriji s trenutnim znanjem in kapacitetami lahko oziroma že zagotavljajo. Seveda bi morale biti zahteve pravilno izpostavljene:

- povečati število letno pregledanih vzorcev na podlagi ocene tveganja,

- povečati poudarek na določenih kategorijah živil (ni npr. nadzora ostankov fitofarmaceutskih sredstev v cvetnem prahu, namenjenem za uživanje),
- nadaljevati z delom na področju naraščajoče protimikrobne odpornosti,
- epidemiološko spremljanje bakterijskih zoonoz mora postati bolj ambiciozno, saj bi veljalo razširiti spremljanje na več povzročiteljev in primerjati izolate iz živali, živil in ljudi,
- nujen bi bil hiter odziv vseh deležnikov, ki vzpostavljajo sistemske pogoje za izpolnjevanje zahtev zakonodaje EU, ki omogoča zagotavljanje visoke ravni varovanja zdravja in interesov potrošnikov v zvezi z živilni ob upoštevanju specializiranih znanj na posameznem področju.

Obstajajo pa tudi splošnejši izzivi za Slovenijo, kot na primer:

- izboljšanje znanja o zagotavljanju varnosti živil z uporabo dobre higienske prakse,
- izzivi za laboratorije (uvajanje novih analiznih metod - potreba po analizah novih/dodatnih onesnaževal, pesticidov, aditivov ...; nadgrajevanje obstoječih analiznih metod - potreba po doseganju nižjih mej določanja zaradi vedno strožjih zakonodajnih zahtev; akreditacija vseh analiznih metod, ki jih izvajamo za potrebe uradnega nadzora),
- prepoznavna pomena nacionalnih referenčnih in uradnih laboratorijev ter zagotovitev virov za njihovo sistemsko financiranje v času običajnih razmer in dodatno financiranje v času izrednih razmer,

- povečanje števila raziskovalnih projektov (v sodelovanju z UVHVVR) in preko sodelovanja z drugimi inštitucijami povečanje zmogljivosti pri reševanju problemov, ki spremljajo slovensko prehrambno verigo – od vil do vilic.

ZAHVALA: Avtorji prispevka se zahvaljujejo Upravi za varno hrano, veterinarstvo in varstvo rastlin in generalnemu direktorju, Matjažu Gučku, in Državnemu svetu Republike Slovenije za vso pomoč pri organizaciji in izvedbi svetovnega dneva varnosti hrane 2021. Osebna zahvala gre predsedniku DS RS, Alojziju Kovšca, da je spet omogočil dogodek, in platformi evropske deklaracije za hrano – EFTND – za informiranje javnosti (<http://eftnddeclaration.aaeuropae.org/Events/>).

Največja zahvala pa avtorjem, ki so predstavili poglede svojih institucij, kot sledi Matjaž Guček, dr. vet. med., Urška Bolha, dr. vet. med., izr. prof. dr. Miroslav Petrovec, dr. med., dr. Helena Baša Česnik, uni. dipl. kem., dr. Tanja Dreo, univ. dipl. biol., dr. Matjaž Ocepek, dr. vet. med., dr. Benjamin Zorko, dr. Milena Miklavčič, uni. dipl. kem., Vesna Viher Hrzenjak, dr. med.

**Posebno zahvalo za sodelovanje v okrogli mizi zaslužijo: mag. Aleš Irgolič, MGKP - državni sekretar, prof. dr. Aleš Kuhar, Biotehniška fakulteta, mag. Mariča Lah, predsednica Trgovinske zbornice, Breda Kutin, Zveza potrošnikov Slovenije, dr. Tatjana Zagorc, Gospodarska zbornica Slovenije in Roman Žveglič, Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije.

LITERATURA

1. Baša Česnik, H., Š. Velikonja Bolta, V. Kmecl, Delovanje KIS na področju varnih živil, v. P. Raspor. (ur.), 3. KONFERENCA OB SVETOVNEM DNEVU VARNOSTI HRANE 2020, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 17–21.
2. Bolha, U. EFSA, Codex Alimentarius in varnost hrane v izrednih razmerah, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 21–5.
3. Bučar-Miklavčič, M. Butinar, B., Valenčič, V., Podgornik, M. Delovanje ZRS na področju varnih živil, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2020, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 25–9.
4. Dreo, T. Delovanje NIB na področju varnih živil, v. P. Raspor. (ur.), 3. KONFERENCA OB SVETOVNEM DNEVU VARNOSTI HRANE 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 29–33.
5. Guček, M. Vpliv pandemije COVID-19 na izvajanje postopkov uradnega nadzora na področju varnosti hrane, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 33–7.
6. Leib, E. M. B., Pollans, M. J. The New Food Safety. California Law Review 2019; 107(4), 1173–247. <https://doi.org/10.15779/z38qr4nr0d>.
7. McGrath, N. What is Food Safety? European Food Information Council, 2018. Pridobljeno 18. junija 2021 s spletne strani: <https://www.eufic.org/en/food-safety/article/what-is-food-safety>.

8. Ocepek , M. M. Biasizzo, J. Dolenc, S. Vadnjal, A. Kirbiš, I. Zdovc, J. Posedi, Delovanje NVI na področju varnih živil, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 37–41.
9. Petrovec, M., Okolje pandemije COVID-19 in vpliv na medicinsko in sorodne stoke, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 41–5.
10. Robson, K., Dean, M., Haughey, S., Elliott, C. A comprehensive review of food fraud terminologies and food fraud mitigation guides. *Food Control* 2021; 120. <https://doi.org/10.1016/j.foodcont.2020.107516>.
11. Viher Hrženjak ,V. K. Zelenik, J. Franko, J. Ivanoš. Delovanje NLZOH na področju varnih živil, 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, Državni svet Republike Slovenije, 45–9.
12. Wilcock, A., Pun, M., Khanona, J., Aung, M. Consumer attitudes, knowledge and behaviour: a review of food safety issues. *Trends in Food Science & Technology* 2004; 15(2), 56–66. <https://doi.org/10.1016/j.tifs.2003.08.004>.
13. Zorko, B. N. Ogrinc, M. Štok, M. Nečemer, J. Kožar Logar, Delovanje IJS na področju varnih živil, v. P. Raspor. (ur.), 3. Konferenca ob svetovnem dnevu varnosti hrane 2021, Ljubljana, 7-6-2021, 49–53.